

Naar een protocol ERWD

Over de aanpak van Ernstige Reken- Wiskundeproblemen en Dyscalculie

Om hoeveel leerlingen gaat het

In januari 2011 verscheen in verschillende dagbladen het bericht over aantallen dyslectische leerlingen onder examenleerlingen in vmbo, havo en vwo. Daar blijken hun aantallen (bijna 20%, 10% en 5%) hoger te liggen dan het landelijk gemiddelde van 4%. Een goed protocol zou moeten leiden tot het afgeven van verklaringen aan leerlingen die echt dyslectisch zijn en hulp nodig hebben. De percentages hebben de schijn van het op deze manier verwerven van extra faciliteiten bij een examen.

Bij het protocol dyscalculie speelt hetzelfde probleem als bij het protocol dyslexie voor wat betreft de aantallen. De insteek van de protocolontwikkeling is niet het uitdelen van etiketten, maar te komen tot een integrale aanpak van ernstige rekenproblemen en dyscalculie en zoveel mogelijk leerlingen perspectief op ontwikkeling te bieden. Van meet af aan was het de bedoeling om met een protocol ERWD het aantal dyscalculieverklaringen te beperken tot een noodzakelijk aantal. Er wordt te ruim omgesprongen met de diagnose dyscalculie. Tegelijkertijd bestaat breed het besef dat dyscalculie hoogstens voorkomt bij tussen 1% en 2% van de basisschoolleerlingen.

In april 2011 verschijnt het protocol ERWD. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen wat het onderwijs kan doen aan signaleren en begeleiden van leerlingen met ernstige reken-wiskundeproblemen en het uiteindelijk constateren of er sprake is van dyscalculie. In het protocol wordt ingegaan op uitgangspunten, signalen van ernstige reken-wiskundeproblemen, daarbij in te zetten didactische modellen en een uitvoerig stappenplan. In dit artikel gaan de auteurs in op enkele hoofdzaken. Voor de totale tekst van het protocol wordt verwezen naar de website www.volgens-bartjens.nl en naar de publicatie¹.

De overeenkomst tussen dyslexie en dyscalculie lijkt te zijn dat het begrip erg ruim gehanteerd wordt en teveel leerlingen zo'n etiket krijgen. Het verschil is dat er bij dyscalculie geen of weinig zicht is op effectieve hulpmiddelen om bij een toets te gebruiken in tegenstelling tot wat bij dyslexie gebruikelijk is.

Doel van het protocol

Het doel van het protocol ERWD is handvatten bieden om het rekenwiskunde-onderwijs zo goed mogelijk te kunnen afstemmen op de ontwikkeling van iedere leerling en zoveel

mogelijk problemen te voorkomen. De kwaliteit van het rekenwiskunde-onderwijs staat voorop. Daarbij hebben we te maken met kenmerken en mogelijkheden van het individuele kind die het leren kunnen bevorderen of belemmeren. Daar waar problemen ontstaan, biedt het protocol handvatten voor optimale afstemming van het rekenwiskunde-onderwijs op de ontwikkeling van de leerling.

In het protocol wordt onderscheid gemaakt tussen *Ernstige RekenWiskundeproblemen* en *Dyscalculie*.

Ernstige rekenwiskunde-problemen kunnen ontstaan als er onvoldoende afstemming wordt gerealiseerd van het onderwijs op de onderwijsbehoeften van de leerling. Er is geen of onvoldoende aantoonbare ontwikkeling. In deze situatie kan de leerling door een zorgvuldig afgestemde individuele begeleiding soms geleidelijk aan

IN HET PROTOCOL WORDT ONDERSCHIED
GEMAAKT TUSSEN ERNSTIGE REKENWISKUNDE-
PROBLEMEN EN DYSCALCULIE.

Omschrijving van de fasen in onderwijsbehoeften bij het leren rekenen.

Fase groen: een normale rekenwiskundige ontwikkeling. De onderwijsbehoeften zijn niet specifiek.

Fase geel: er doen zich in de ontwikkeling geringe rekenwiskunde problemen voor op deelgebieden. Op die deelgebieden ontstaan specifieke onderwijsbehoeften.

Fase oranje: er doen zich ernstige rekenwiskunde problemen voor, die in principe door deskundige begeleiding oplosbaar zijn binnen de school. Er is sprake van specifieke onderwijsbehoeften op het gebied van rekenwiskunde.

Fase rood: er doen zich ernstige en hardnekkige rekenwiskunde problemen voor, die in principe zijn te begeleiden binnen de school, maar waarbij mogelijk externe ondersteuning gewenst is. De specifieke onderwijsbehoeften op het gebied van rekenwiskunde zijn structureel.

Schema: fasen bij de rekenwiskundige ontwikkeling

en stapsgewijs weer vooruitgang laten zien. Deze begeleiding wordt binnen de school opgezet en uitgevoerd (eventueel met expertise van buiten).

Bij sommige leerlingen ontstaan, ondanks tijdig ingrijpen en zorgvuldige pogingen tot afstemming, toch ernstige rekenwiskunde-problemen. De rekenwiskundige ontwikkeling van de leerling wordt waarschijnlijk belemmerd door kindfactoren.

De problemen zijn *hardnekkig* en de rekenwiskundige ontwikkeling van de leerling kan daardoor stagneren.

Extern onderzoek en intensieve deskundige begeleiding zijn noodzakelijk. Wij noemen de ernstige problemen *hardnekkig* als de leerling gedurende een half jaar, ondanks deze deskundige begeleiding, niet of nauwelijks aantoonbaar vooruitgang laat zien. In deze situatie spreken we van *dyscalculie*.

Fasen bij de rekenwiskundige ontwikkeling

In het protocol ERWD wordt onderstaand model gebruikt om te laten zien wat er speelt in een groep met betrekking tot de rekenwiskundige ontwikkeling van leerlingen. In het protocol worden de fasen gekoppeld aan de kleuren groen, geel, oranje en rood.

In principe kan een leerling met een normale rekenwiskundige ontwikkeling (fase groen) uit de voeten met het onderwijsaanbod dat de leraar vanuit de methode aanreikt. De leraar zal steeds proberen de leerling in fase groen te krijgen of te houden.

Diagnosticerend onderwijzen kan ertoe leiden dat de leraar in de ontwikkeling van rekenwiskundige inzichten, kennis en vaardigheden van een leerling geringe problemen signaleert en vaststelt (fase geel). De rekenwiskundige ontwikkeling van deze leerling vraagt dan om meer afstemming van het aanbod op zijn specifieke onderwijsbehoeften. Door deze gerichte afstemming zijn de problemen oplosbaar en kan de leerling weer aansluiten bij de groep (groen). Sommige leerlingen functioneren wisselend in fase groen en fase geel.

Fase oranje: individueel handelingsplan

Het kan ook blijken dat een leerling in fase geel onvoldoende baat heeft bij dat afgestemde aanbod. Zijn rekenwiskundige ontwikkeling laat ondanks de maatregelen van de leraar aantoonbaar onvoldoende vooruitgang zien, gemeten over een periode van maximaal zes maanden. De school voert dan aanvullend (intern) diagnostisch onderzoek uit om de aard van de rekenwiskunde-problemen nog beter in kaart te brengen. Dit onderzoek kan uitwijzen dat er sprake is van 'ernstige rekenwiskunde-problemen' (fase oranje).

De school stelt vervolgens een individueel handelingsplan op voor de afstemming van het onderwijs binnen de school op de specifieke onder-

Het doel van het protocol is:

- het bieden van passend rekenwiskunde-onderwijs aan alle leerlingen
- het bieden van handreikingen voor de preventie van rekenwiskunde-problemen
- het bieden van handreikingen en richtlijnen om problemen in de rekenwiskundige ontwikkeling vroegtijdig te signaleren en te verhelpen
- het verhogen van de kwaliteit van de begeleiding van leerlingen met (ernstige) rekenwiskunde-problemen of dyscalculie
- alle leerlingen te brengen tot een passend, acceptabel niveau van functionele gecijferdheid.

HET PROTOCOL ERWD IS ONTWIKKELD IN HET KADER VAN PASSEND ONDERWIJS VAN HET MINISTERIE VAN OCW. DIT BETEKENT VOOR ELKE LEERLING ONDERWIJS DAT AANSLUIT BIJ ZIJN OF HAAR MOGELIJKHEDEN.

wijsbehoefte van deze leerling. Gaat de leerling dankzij deze begeleiding voldoende vooruit, dan kan hij terug gaan naar de begeleiding die nodig is bij fase geel. Begeleiding binnen fase oranje duurt in eerste instantie niet langer dan een half jaar. Ook hier geldt dat leerlingen bij verschillende domeinen of onderdelen daarvan, wisselend behoefte kunnen hebben aan begeleiding volgens fase geel of fase oranje.

Werkdefinitie ERWD

Ernstige rekenwiskunde-problemen kunnen ontstaan wanneer het gedurende langere tijd niet lukt om de juiste afstemming te realiseren van het onderwijsaanbod op de onderwijsbehoefte van de leerling.

Wij spreken van dyscalculie als ernstige rekenwiskunde-problemen ontstaan ondanks tijdig ingrijpen, deskundige begeleiding en zorgvuldige pogingen tot afstemming. De problemen zijn erg hardnekkig. De rekenwiskundige ontwikkeling van de leerling wordt waarschijnlijk belemmerd door kindfactoren.

Fase rood: extern onderzoek

Het kan blijken dat de rekenwiskundige ontwikkeling van deze leerling ondanks deze intensieve begeleiding geen aantoonbare vooruitgang laat zien. Dan volgt fase rood.

De leerling wordt dan aangemeld voor extern onderzoek. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door een externe diagnosticus die tevens rekenexpert is of die nauw samenwerkt met een rekenexpert. Het handelingsadvies van de externe diagnosticus leidt tot een individueel begeleidingstraject binnen de school en/of door een externe expert, dat na een half jaar geëvalueerd wordt.

Als er aantoonbare vooruitgang is, en daarmee expliciet te maken is onder welke condities deze vooruitgang kan worden bereikt, kan de leerling terug naar fase oranje. De school zorgt voor realisatie van deze specifieke afstemming binnen de eigen school voor leerlingen in fase oranje.

Als blijkt dat er geen positieve verandering optreedt is er sprake van ernstige en hardnekkige rekenwiskunde-problemen (fase rood). De begeleiding wordt structureel en blijft intensief, ondersteund door een in-

terne of externe rekenexpert. Als de problemen ernstig en hardnekkig blijven, dan komt de leerling vanaf groep 6 in aanmerking voor een dyscalculieverklaring. Een dyscalculieverklaring is geldig gedurende de schoolcarrière om specifieke begeleiding mogelijk te maken. Wij gaan er van uit dat bij toepassing van de voorgaande stappen slechts een zeer beperkt aantal leerlingen in aanmerking zal hoeven te komen voor een dyscalculieverklaring. Het ultieme doel van dit protocol is dat door deskundige en effectieve begeleiding alle leerlingen uiteindelijk een passend en acceptabel niveau van functionele gecijferdheid bereiken.

Jaap Vedder is voorzitter stuurgroep ERWD. Mieke van Groenestijn is projectleider ERWD

Noot

1. Groenestijn, M. van, C. Borghouts, C. Janssen (2011) *Landelijk Protocol Ernstige Reken-Wiskunde-problemen en Dyscalculie (Protocol ERWD)*, Van Gorcum, Assen

Lees meer op:
www.volgens-bartjens.nl

NVORWO

Jaarvergadering en studiemiddag

Donderdag 19 mei 2011

Van 14.00 tot 20.00 uur

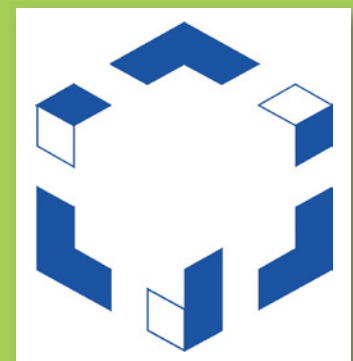
Op donderdag 19 mei a.s. houdt de NVORWO haar jaarvergadering, gevolgd door een inhoudelijke studiebijeenkomst met als titel:

Rekenen in de schijnwerpers

Locatie: CPS, Plotterweg 30
3821 BB Amersfoort (bij NS-station Amersfoort-Schothorst)

Informatie en aanmelding:

www.volgens-bartjens.nl/nvorwo

Onderwerpen:

- Passend onderwijs
- Protocol ERWD
- Toekomst met referentieniveaus Rekenen
- Aansluiting PO – VO Rekenen

We sluiten af met een borrel en broodjes